

veks ega kurjaks, waid ütles lahkkel ja rahulisel kombel, nagu oleks ta mõni meesterahwas olnud:

„Iga, ma olen püüdnud sinu sõnakuulja ja wiisakas laps olla, ma olen kõik teinud, mis mul mõimalik oli, mulle on see selle pärast wäga libe ja walus, kui sa mind korraga sõna-kuulmataks ja jumalakartmataks nimetad. Ka tean ma küll, et sinul palju meelewalda on minu üle, kui ma omale meest walitsen, aga seda ma tean ka, et mul enesel kõige suurem sõna on rääkida. Mina olen ise, kes oma mehega pean ühes koos elama, selle pärast peab see mees mulle ka armas olema, muidu ei jõnu ma elu koormat mitte ühes temaga kanda. Sunnitud abielu ei ole ialgi õnnelik, sest mitte need wanemad, kes sunniwad, ei ela abielus, waid see, kes abielusse heidab. Selle pärast peab ka abielusse heitjal esimene õigus olema, ja kui ta teab, et ta mitte kõlbmata meest omale ei ole walitsenud, siis ei ole tal mitte waja enne isa ehl ema käest luba küsida, sest minu arwates ei keela keegi mõistlik wanem oma last mõistlikul wiisil paari heitmast.“ —

„Ole wait!“ kätatas isa jalga wasta moad lüües; „kas ei ole lugu kões! Iffa tahate teie, lapsed, nüüd targemad olla kui wanemad. Kas sul häbi ei ole oma isa wastu hakata! Wemmalt oled sa ära teeninud, et sina julged seda wiisil sin minule õpetust anda.“

See oli Wardile liig, et Põlluotsa peremees nii wihaseks oli saanud, et ta oma käis lasunud ja foolitatud tütarit koguni wemblaga ähwardas. Kindla ja mehise meelega ütles ta: „Armas Põlluotsa peremees! Teie tütar on minu pruudiks heitnud, ja selle pärast on minu kohus tema eest rääkida. Anu ei ole mitte enam rumal wallatu laps, teda wembla- ehl wiisaga peab karistama ehl ähwardamagi. Anu on mõtleja inimene, kes teab, mis ta teeb.“

„Pea sina ka oma suu!“ kisendas tulew ääri hoopis ära unustades, et iga wiisakas inime teisele „teie“ peab ütleva. „Kas sina ka kellegi peigmees oled! Waene oled nagu kirikurott, millega tahad naist toita? Kas wõla-alune loht kedagi jõuab ülemal hoida? Sa saadad ju minu lapse hukka! Õpetad teda niisama eksteed käima, nagu sa isegi teed! Sinu

läbi saab ta niisama ilmalikuks ja tänamataks nagu sa ise, kes kellegist ei hooli, ei jutlusest ega Jumala sõnast ja — ja — —“. Hääl jäi tal liinni ja sõna juba wiha pärast.

Iga sõna isa suust kõlas nagu nuga Anu südamesse, aga Mart jäi kõige selle juures täiesti rahuliseks ja ütles wajasel ja wiisakal kombel:

„Ma palun, ärge saage mitte nii wihaseks, armas pere-isa, mina ei ole mitte pahoga Teie juure tulnud, ega Teie mingisugust meelehaigust teha tahtnud. Et mina waele saunas mehe poeg olen, ei ole mitte minu süüd, ja kui Teie selle pärast oma tütarit mulle ei anna ega luba, siis ei wõi mina küll midagi parata, sest mina ei wõi muud midagi lubada, kui auwaste tööd teha ja oma leiba sellega teenida. Aga kui Teie lardate, et mina oma naist niisama ära ekstitan, kui ma ise ekstitatud olen, siis teete mulle ülekohut. Ma ei ole kedagi püüdnud ekstitada ja usun ka, et ma ise eksteel ei ole. Ma ei ole muud teinud kui seda, mis mu jüda mind sundis. Kui ma olen wabest seltsides käinud, mis mõnelegi meie maal arm-
sad ei ole, siis ei ole ma sääl juures midagi paha mõtelnud, sest need seltsid on riigi ülema walitsuse poolest kinnitatud ja lubatud, ja neil ei ole muud süüdi, kui et nad loomulikul wiisil meie Gesti rahwa ja keele harimise eest hoolt püüawad kanda. Meie elu maailmas on kahe poolega: üks pool on waimulik, teine ilmalik. Waimuliku poole harimise paist on kirik, ilmaliku oma on niisugused seltsid, kus sellesuguse waimuharimise kasuks tööd tehtakse. Seda on ka riigi walitsus ära tunnud ja on selle pärast hääl meelega luba annud niisuguste seltside asutamiseks, mis rahwa elu kõrgemale järjele tõstawad. Meed mehed, kes seltsides kirja- ehl muud tööd selle tarwis teewad, ei ole mitte pilkajad ega ekstitajad. Teie ütlete koguni, et mina jutlusest ja Jumala sõnast ei hooli. See ei ole tõsi, armas pereisa, mina kuulan hääl melega jutlust ja Jumala sõna; aga kui ma mõne sõna üle sügawamalt järele mõtlen, ehl oma arwamist awaldan, siis ei ole ma veel aimugi Jumala sõna põlgaja, sest jutluse tegijad ei ole muud kui inimesed. Ka ei ole ma kellegi wasta meelega tänamata olnud. Kes minule on hääd teinud ehl meie rahwa hääks kas kirja-